

Adam Makara

UNIwersytet OPOLSKI

adammakara99@gmail.com

KOMITET WYBORCZY WYBORCÓW (KWW) MNIejszość NIEMIECKA W WYBORACH PARLAMENTARNYCH W POLSCE W 2023 ROKU. ANALIZA WIZERUNKU MEDIALNEGO NA PLATFORMIE X

Voters' Election Committee (KWW) Mniejszość Niemiecka in the parliamentary elections in Poland in 2023. Media image analysis on the X platform

ABSTRAKT

Celem artykułu jest zbadanie wizerunku medialnego KWW Mniejszość Niemiecka w nowych mediach w wyborach parlamentarnych w 2023 roku na przykładzie aktywności na platformie X. Przedstawiono historię udziału Komitetu w wyborach parlamentarnych w celu ukazania zmian poparcia jej elektoratu przez kolejne lata. Badanie przeprowadzono przy użyciu metod ilościowych oraz jakościowych. Metodami ilościowymi zbadano liczbę wpisów oraz częstotliwość ich publikowania. W części badawczej zastosowano metodę jakościową, jaką jest analiza zawartości. Sprecyzowano aktywność internautów, treść tweetów, ich język, a także podjętą strategię kampanijną. Pozwoliło to ustalić obecny wizerunek komitetu, a także określić jej aktywność w mediach społecznościowych.

SŁOWA KLUCZOWE: KAMPANIA WYBORCZA, MNIejszość NIEMIECKA, WYBORY PARLAMENTARNE, X

ABSTRACT

The purpose of the article is to examine media image of KWW Mniejszość Niemiecka in new media in the 2023 parliamentary elections on the example of activity on X platform. The history of committee's parliamentary elections was presented in order to show changes in the support of its electorate over the following years. The study was conducted using quantitative and qualitative methods. The number of entries and the frequency of their publication were examined using quantitative methods. In the research part, a qualitative method was used, which is content analysis. The activity of Internet users, content of the tweets, their language and the campaign strategy were specified. This made it possible to determine current media image of the committee, as well as its activity in social media.

KEYWORDS: ELECTION CAMPAIGN, GERMAN MINORITY, PARLIAMENTARY ELECTIONS, X

Makara, A. (2024),
Komitet Wyborczy Wyborców
(KWW) Mniejszość Niemiecka
w wyborach parlamentarnych
w Polsce w 2023 roku. Analiza
wizerunku medialnego na
platformie X,
com.press, 7(1), s. 130–153.

DOI: 10.51480/compress.2023.7-1.676

www.compress.edu.pl

WPROWADZENIE

Komitet Wyborczy Wyborców Mniejszość Niemiecka został założony w 1990 roku przez działaczy Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców na Śląsku Opolskim (TSKN) (www.mniejszoscniemiecka.eu, 2023). TSKN to organizacja działająca na terenie Opolszczyzny, która zajmuje się przede wszystkim kulturą, oświatą oraz kwestiami politycznymi i społecznymi. Jej celem jest między innymi promowanie dwujęzyczności w regionie oraz organizowanie wydarzeń kulturalnych mniejszości niemieckiej (<https://skgd.pl/>, 2023).

Ruch Mniejszości Niemieckiej na scenie politycznej Opolszczyzny pojawił się we wczesnych latach 90. XX wieku, kiedy to w 1990 roku jej działacze postanowili wystawić Henryka Krolla jako własnego kandydata na funkcję senatora RP (Piruta, 2020, s. 55–56). Przedstawicielowi nie udało się otrzymać mandatu, jednak uzyskał najlepszy wynik spośród wszystkich przyszłych kandydatów na ten urząd w ciągu kolejnych lat (Mazurkiewicz, 2020, s. 78). Poparcie dla Henryka Krolla przyczyniło się do wysokiego wyniku Mniejszości Niemieckiej w wyborach samorządowych, które odbyły się kilka miesięcy później. Partia uzyskała wówczas łącznie 380 mandatów, licząc także kandydatów pochodzenia niemieckiego, którzy startowali z list innych ugrupowań (Jarosz, 2015, s. 71–72).

Według Danuty Berlińskiej od tamtego momentu wyniki Mniejszości Niemieckiej z biegiem lat były coraz gorsze, co było spowodowane nie tylko słabszym poparciem elektoratu, ale również niską frekwencją (Berlińska, 1999, s. 221). W wyborach parlamentarnych w 1991 roku mandat uzyskało siedmiu posłów oraz jeden senator, co było najlepszym wynikiem Mniejszości Niemieckiej i nie zostało później powtórzone (Piruta, 2020, s. 56).

W kolejnych wyborach w 1993 roku liczba posłów pochodzenia niemieckiego, którzy dostali się do Parlamentu, zmniejszyła się o trzech, jednak w Senacie nadal zasiadał ich jeden przedstawiciel. Nie trwało to jednak długo, ponieważ w wyborach parlamentarnych w 1997 roku Mniejszość Niemiecka straciła mandat do Senatu, a do Sejmu dostało się dwa razy mniej kandydatów niż cztery lata wcześniej (Mazurkiewicz, 2020, s. 79–80).

Sytuacja Mniejszości Niemieckiej w następnych latach nie poprawiała się, jednak udało się jej utrzymać liczbę posłów w Parlamencie. Zgodnie z danymi Państwowej Komisji Wyborczej w wyborach w 2001 roku partia ponownie uzyskała dwa mandaty oraz nie udało się jej otrzymać mandatu do Senatu. Warto również dodać, że frekwencja w wyborach w skali kraju wynosiła 46,29% (pkw.gov.pl, 2001).

W 2005 r. wyniki Mniejszości Niemieckiej były bardzo podobne, jednak frekwencja była znacznie niższa – 40,57%. Partia zdobyła taką samą liczbę mandatów jak w poprzednich wyborach (pkw.gov.pl, 2005). Stan rzeczy zmienił się w kolejnych wyborach, które odbyły się w 2007 roku. W Sejmie pozostał już tylko jeden przedstawiciel Mniejszości Niemieckiej, którym był Ryszard Galla (Mazurkiewicz, 2017, s. 156). Ogólnopolska frekwencja wynosiła wówczas 53,88%, a więc nieporównywalnie więcej niż w poprzednich latach (pkw.gov.pl, 2007).

Następne wybory parlamentarne w 2011 roku nie zmieniły sytuacji partii, która ponownie uzyskała wyłącznie jeden mandat poselski przy frekwencji równej 48,92% (pkw.gov.pl, 2011). W 2015 roku sytuacja Mniejszości Niemieckiej dalej była stabilna i przy frekwencji w wyborach bliskiej połowie (50,92%), uzyskała jeden mandat (pkw.gov.pl, 2015).

Wybory parlamentarne, które odbyły się w 2019 roku, również nie zmieniły liczby posłów partii, mimo że frekwencja była znacznie wyższa niż we wcześniejszych latach – 61,74%. Ryszard Galla dalej pozostał jej przedstawicielem w Sejmie (pkw.gov.pl, 2019).

Punktem zwrotnym dla Mniejszości Niemieckiej były wybory w 2023 roku, w których zanotowano rekordową dotychczas frekwencję równą 74,38%. Na ugrupowanie mniejszości niemieckiej zagłosowało zaledwie 25 778 osób, czego skutkiem była utrata jedyne go mandatu poselskiego. Zarówno w Sejmie, jak i w Senacie nie było już przedstawiciela osób niemieckiego pochodzenia (pkw.gov.pl, 2023).

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego, który przeprowadzono w 2021 roku, w Polsce zidentyfikowano łącznie 144 117 obywateli narodowości polsko-niemieckiej (Narodowy Spis Powszechny, 2021). Oznacza to, że jeśli na Mniejszość Niemiecką głosowały tylko osoby z tej grupy, to na ugrupowanie oddało głos około 18% wszystkich obywateli polsko-niemieckiego pochodzenia.

METODOLOGIA BADAŃ

Głównym celem niniejszego artykułu jest analiza wizerunku medialnego Mniejszości Niemieckiej w wyborach parlamentarnych w 2023 roku w nowych mediach na przykładzie X (dawniej Twittera). Zanalizowano również tematykę wpisów i odbiór internautów, a także zdefiniowano wykorzystaną strategię kampanijną.

Badanie zostało przeprowadzone z wykorzystaniem metod ilościowych oraz jakościowych w celu analizy zawartości treści. Zbadano wszystkie wpisy z oficjalnego konta Mniejszości Niemieckiej, Ryszarda Galli oraz Rafała Bartka na platformie X w trakcie kampanii wyborczej w okresie od 8 sierpnia do 14 października 2023 roku. Zbadano liczbę wpisów oraz koncentrację czasową udostępnianych treści.

Analizie jakościowej poddano po pięć najpopularniejszych wpisów z oficjalnego konta Mniejszości Niemieckiej (@NiemcywPolsce), Ryszarda Galli (@Ryszard_Galla) oraz Rafała Bartka (@rafal_bartek) pod względem treści zamieszczanych komunikatów, języka wypowiedzi oraz odbioru internautów, który widoczny jest w komentarzach pod wpisami. Autor wykluczył konto Związku Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce (@Deutsche_in_PL) z powodu niewielkiej liczby wpisów związanych z kampanią wyborczą Mniejszości Niemieckiej. Warto jednak dodać, że profil portalu Niemców w Polsce był zaangażowany w kampanię poprzez „podawanie dalej” (czyli dodawanie do swojej tablicy tweetów z innych kont) wpisów oficjalnego konta Mniejszości Niemieckiej oraz jej kandydatów. W badaniu wykorzystano dane z platformy X.

Sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Jaka była tematyka wpisów zamieszczanych przez Mniejszość Niemiecką na X w trakcie kampanii wyborczej?
2. Jaki był odbiór wpisów Mniejszości Niemieckiej na X w trakcie kampanii wyborczej?
3. Jaka liczba komentarzy oraz wyświetleń pojawiła się pod wpisami Mniejszości Niemieckiej na X w trakcie kampanii wyborczej?
4. Czy kampania wyborcza Mniejszości Niemieckiej koncentrowała się na partii, czy na politycznych rywalach?

WYNIKI BADAŃ

Platforma X, wcześniej znana jako Twitter, po roku 2007 stała się nieocenionym narzędziem w komunikowaniu politycznym. Zgodnie z danymi SentiOne ponad 50% dyskusji na tle politycznym odbywa się właśnie na tej platformie. Jako jeden z powodów można podać fakt, że duża część partii, organizacji rządowych oraz polityków posiada na niej swoje konto. Ponadto informacje, które można tam znaleźć, są aktualne, a forma ich przekazywania jest niezwykle swobodna, co pozwala kreować politykom wiarygodny wizerunek medialny (Miecznikowski, 2021).

Według Tomasza Gackowskiego Twitter okazał się czymś więcej niż zwykła platforma społecznościowa. Autor porównał go do „stetoskopu rzeczywistości”, dzięki któremu możemy być na bieżąco z informacjami ze świata przy pomocy zaangażowania ludzi, dostępności platformy, renomy marki, a także skali oddziaływania. To dzięki tym czynnikom Twitter stał najlepszym serwisem do dzielenia się opiniami z innymi ludźmi na całym świecie, np. w dyskursie politycznym (Gackowski, 2014).

Olgierd Annusewicz opisał sześć funkcji Twittera, które wymagane są w komunikowaniu politycznym w internecie: perswazyjna, edukacyjna, integracyjna, komunikowania dwukierunkowego, ekonomiczna oraz *agenda-setting* (Annusewicz, 2017). Zgodnie z funkcją perswazyjną Twitter jest narzędziem w rękach polityków, dzięki któremu mogą dotrzeć do swoich wyborców poprzez wygłaszanie komunikatów na platformie, szczególnie w trakcie kampanii wyborczej. Funkcja edukacyjna polega na tym, że z komunikatów polityków oraz dziennikarzy można uzyskać wartość w postaci nowej wiedzy, jeśli informacja podawana przez nich jest sprawdzona. Następną jest funkcja integracyjna, według której Twitter może być wykorzystany przez polityków do tworzenia swojego zaplecza politycznego, czyli grupy kontaktów, która pozwoli mu utrzymać pozycję na rynku politycznym. Funkcja komunikowania dwukierunkowego pozwala politykom korzystać z Twittera jako środka do komunikacji zwrotnej ze swoimi wyborcami lub innymi politykami, np. w formie komentarza pod wpisem. Funkcja ekonomiczna umożliwia politykom na nagłaśnianie i prowadzenie zbiórek pieniędzy przeznaczonych przykładowo na kampanię wyborczą. Ostatnią funkcją Twittera jest *agenda-setting*, według której serwis służy politykom do tworzenia rozgłosu ich własnymi treściami, dzięki czemu zyskują zainteresowanie innych mediów, w tym mediów tradycyjnych.

Twitter stał się ważnym narzędziem także na polskiej scenie politycznej. Jako przykład można podać tzw. aferę podsłuchową z 14 czerwca 2014 roku,

w trakcie której na łamach tygodnika „Wprost” opublikowano informacje o wycieku rozmów polityków z rządu Donalda Tuska, a Twitter stał się narzędziem, dzięki któremu nagłośniono aferę. W serwisie pojawiały się wpisy i komentarze dziennikarzy „Wprost”, które cytowane były później w mediach tradycyjnych (Machnik, 2014).

Innym przykładem może być tweet byłego przewodniczącego Komisji Europejskiej, Hermana Van Rompuy, z 2013 roku w sprawie budżetu unijnego. Po udanych negocjacjach z polskim rządem opublikował na Twitterze wpis potwierdzający sukces dyplomatyczny, nie komunikując tego wcześniej w innych mediach. Zwycięstwo w negocjacjach celebrował również rzecznik prasowy Paweł Graś oraz premier Donald Tusk, którzy również zamieścili wpisy informujące o zakończeniu rozmów w sprawie budżetu unijnego na tej platformie (Lakomy, 2014).

Według danych Państwowej Komisji Wyborczej w wyborach parlamentarnych w 2023 roku na Opolszczyźnie wzięło udział 66,55% osób uprawnionych do głosowania. Wskazuje to, że województwo opolskim zanotowało najniższą frekwencję w kraju. Na wybory poszło 490 630 osób, z których 479 968 oddało ważny głos. Był to znacznie lepszy wynik niż w poprzednich wyborach, które odbyły się w 2019 roku. Frekwencja wynosiła wówczas 52,91%, co oznaczało, że spośród 779 536 osób uprawnionych do głosowania tylko 406 439 osób oddało ważny głos. Warto jednak dodać, że mimo najniższej frekwencji w kraju w 2023 roku był to rekordowy wynik na Opolszczyźnie (pkw.gov.pl, 2023).

Patrząc na liczbę osób biorących udział w wyborach na terenie województwa opolskiego, warto również spojrzeć na sytuację w gminach. Najniższą frekwencję (51,29%) można było zaobserwować w gminie Zębowice należącej do powiatu oleskiego. Na 2745 uprawnionych obywateli ważny głos oddało 1326 osób. Bardzo niski wynik można również było zauważyć w gminie Lasowice Wielkie powiatu kluczborskiego – frekwencja wynosiła zaledwie 51,33%. Z kolei największą liczbę osób, która oddała ważny głos, odnotowano w gminie Skarbimierz, znajdującej się w powiecie brzeskim. Na 6371 osób, aż 4680 oddało poprawnie wypełnioną kartę do głosowania, co w skali procentowej wynosiło 74,98% (pkw.gov.pl, 2023).

Ukazuje to, że Mniejszość Niemiecka uzyskała bardzo niski wynik w wyborach parlamentarnych w 2023 roku, podczas gdy frekwencja zarówno w kraju, jak i na Opolszczyźnie była rekordowa. Można więc stwierdzić, że ugrupowanie uzyskuje niskie wyniki zarówno wówczas, gdy występuje niska, jak i wysoka frekwencja.

LICZBA WPISÓW I CZĘSTOTLIWOŚĆ ICH PUBLIKOWANIA

Mniejszość Niemiecka w trakcie kampanii wyborczej do wyborów parlamentarnych w 2023 roku korzystała z oficjalnego profilu na X – @NiemcywPolsce. Konto zostało utworzone w maju 2015 roku i uzyskało do tej pory 2535 obserwujących. Na profilu Komitetu podczas kampanii pojawiło się dziewięć wpisów. Warto dodać, że na tablicy oficjalnego konta Mniejszości Niemieckiej można było zauważyć retweety wpisów kandydatów KWW Mniejszość Niemiecka, ale także organizacji związanych z mniejszością niemiecką oraz innych mediów, jeśli ich treść była z nią związana.

Pierwszy wpis pojawił się 18 sierpnia, a ostatni 7 października 2023 roku. Najmniejszą aktywność można było zaobserwować w pierwszym, czwartym, siódmym oraz dziesiątym tygodniu kampanii wyborczej, ponieważ Mniejszość Niemiecka nie opublikowała wówczas żadnego wpisu. Z kolei najwięcej tweetów pojawiło się w piątym, szóstym oraz dziewiątym tygodniu – partia zamieściła dwa wpisy na dany tydzień.

Największy spadek aktywności można było odnotować zarówno z szóstego na siódmy tydzień kampanii, jak i z dziewiątego na dziesiąty tydzień. To właśnie wtedy liczba wpisów w danym tygodniu spadła o dwa. Natomiast największy wzrost można było zaobserwować z czwartego na piąty tydzień kampanii – liczba wpisów zwiększyła się o dwa.

Wykazuje to, że na oficjalnym profilu Mniejszości Niemieckiej wpisy zamieszczano nieregularnie, nie publikując niekiedy żadnego tweeta na platformie. Ponadto jej aktywność w trakcie tygodnia również była niewielka, ponieważ umieszczano maksymalnie dwa wpisy na tydzień. Powodem tego mogło być retweetowanie wpisów z innych profili. Komitet nie zamieszczał dużej liczby autorskich wpisów na różne tematy związane z kampanią wyborczą, ponieważ tematy te pojawiały się na innych kontach związanych z mniejszością niemiecką. Oszczędzało to czas osoby prowadzącej profil Komitetu, jak również zmniejszało ryzyko duplikowania treści.

Kampanię wyborczą na platformie X prowadziło także dwóch liderów Mniejszości Niemieckiej: Ryszard Galla oraz Rafał Bartek. Pierwszy z nich korzystał z oficjalnego konta: @Ryszard_Galla, na którym zgromadził 1638 obserwujących. W trakcie kampanii zamieścił 65 tweetów. Rafał Bartek retweetował również wpisy innych kandydatów ze swojego komitetu, a także organizacji związanych z mniejszością niemiecką i innych mediów, jeśli były z nią związane.

Ryszard Galla opublikował pierwszy wpis 8 sierpnia, a ostatni 13 października 2023 roku. Najmniej wpisów zamieszczono w ósmym tygodniu kampanii (dwa), z kolei największą liczbę tweetów można było zaobserwować w siódmym tygodniu (czternaście). Największy spadek aktywności można zauważyć z siódmego na ósmy tydzień kampanii wyborczej (spadek o dwanaście wpisów), a największy wzrost odnotowano z piątego tygodnia na szósty (wzrost o osiem wpisów).

Ryszard Galla publikował swoje wpisy nieregularnie przy dużej aktywności na platformie X. Lider Mniejszości Niemieckiej często dodawał kilka publikacji jednego dnia i aktywnie wykorzystał cały okres kampanii wyborczej. Polityk wykazywał dużą aktywność zarówno w kampanii prowadzonej na X, jak i w mediach tradycyjnych. Oprócz tego organizował spotkania przedwyborcze, do uczestnictwa w których zachęcał we wpisach na X.

Rafał Bartek zamieszczał swoje tweety na swoim oficjalnym koncie: @rafal_bartek, na którym zdobył dotychczas 542 obserwujących. Polityk zamieścił czternaście wpisów w trakcie kampanii wyborczej. Podobnie jak w przypadku poprzednich dwóch kont, Ryszard Galla retweetował wpisy innych kandydatów Mniejszości Niemieckiej oraz tweety organizacji mniejszości niemieckiej i mediów, jeśli były z nią związane.

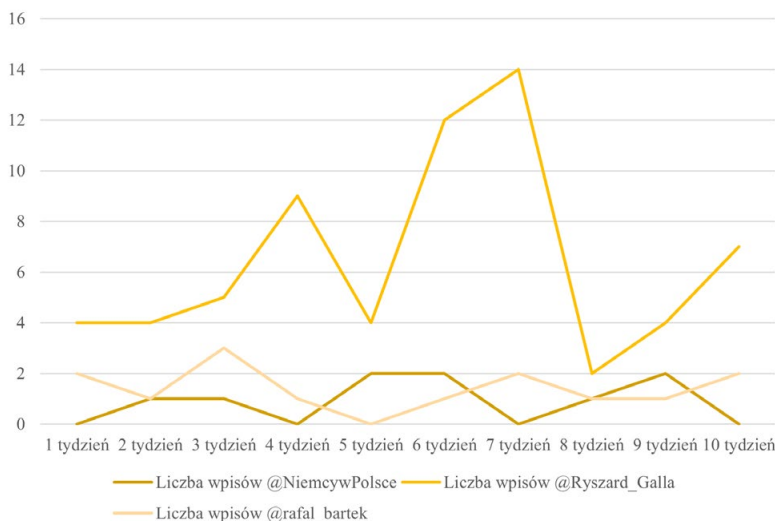
Pierwszy wpis Rafała Bartka pojawił się 9 sierpnia, z kolei ostatni opublikowano 11 października 2023 roku. Najmniej tweetów zamieszczono w piątym tygodniu kampanii wyborczej, ponieważ nie pojawił się żaden wpis. Najwięcej wpisów opublikowano w trzecim tygodniu kampanii – trzy. Największy spadek aktywności można było odnotować z trzeciego na czwarty tydzień kampanii (spadek o dwa wpisy), z kolei największy wzrost aktywności nastąpił z drugiego na trzeci tydzień kampanii wyborczej (skok o dwa wpisy).

Tweety na profilu Rafała Bartka również pojawiały się nieregularnie, jednakże wykazywał on niewielką aktywność na platformie X. Polityk zamieszczał maksymalnie trzy wpisy w trakcie tygodnia, a w piątym tygodniu nie opublikował żadnego. Mogło to być spowodowane skupieniem uwagi polityka na kampanii w mediach tradycyjnych, ale również na kampanii w terenie. Rafał Bartek uczestniczył w programach organizowanych przez m.in. Radio Opole oraz brał udział w spotkaniach przedwyborczych w różnych miastach i wsiach województwa opolskiego.

Spśród trzech kont na platformie X związanych z Mniejszością Niemiecką Ryszard Galla wykazał największą aktywność na portalu w trakcie kampanii wyborczej. Z kolei najmniejszą aktywność można było zaobserwować na oficjalnym koncie Mniejszości Niemieckiej – @NiemcywPolsce. Warto dodać, że na każdym z trzech profili można było zauważyć wzajemne retweety

wpisów, co oznacza, że przykładowo na tablicy Ryszarda Galli można było zauważyć „podane dalej” wpisy Rafała Bartka i na odwrót. Miało to na celu zwiększenie zasięgu tweetów. Wykres przedstawiający częstotliwość publikowania wpisów można zobaczyć na rysunku 1.

Rysunek 1. Częstotliwość pojawiania się wpisów na X

Źródło: opracowanie własne

CHARAKTER WPISÓW

Najpopularniejszą publikacją na profilu @NiemcywPolsce na platformie X w trakcie kampanii wyborczej był krótki film, w którym kandydat na posła do Sejmu, Rafał Bartek, poinformował, że nie będzie przedstawicielem Mniejszości Niemieckiej w programie TVP3 Opole *W centrum uwagi*. Swoją decyzję uargumentował obecnością posła Janusza Kowalskiego w debacie oraz redaktora Tomasza Gduli, którzy zdaniem polityka nie pozwalają na merytoryczną dyskusję. Na koniec filmu Rafał Bartek zachęcił do głosowania na Mniejszość Niemiecką.

Drugi najpopularniejszy wpis Mniejszości Niemieckiej dotyczył wyrażenia gotowości przez KWW Mniejszość Niemiecka do startu w wyborach parlamentarnych w 2023 roku. W treści tweeta zachęcono do poznania listy kandydatów do Sejmu. Wpis został opublikowany w dwóch językach: polskim

oraz niemieckim, a także dodano linki do artykułów na oficjalnych stronach partii. Załączono również dwa zdjęcia. Pierwsze z nich zawierało listę kandydatów do Sejmu oraz mapę województwa opolskiego z oznaczonymi miejscami, skąd startują. Z kolei drugie zdjęcie przedstawiało pięciu kandydatów Mniejszości Niemieckiej: Romana Kolka, Annę Kasprzyk, Zuzannę Donath-Kasiurę, Ryszarda Gallę oraz Waldemara Gielzoka.

Kolejny najpopularniejszy wpis odnosił się do 20. Dni Kultury Niemieckiej na Śląsku Opolskim. Komitet informował, że 2 października 2023 roku odbywa się pierwsze wydarzenie tego cyklu, a także dodał link do artykułu Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców na Śląsku Opolskim, gdzie przedstawiony został pełny program. Do wpisu załączono także plakat wydarzenia. Publikacja nie miała nic wspólnego z kampanią wyborczą prowadzoną przez kandydatów Mniejszości Niemieckiej.

Następny najpopularniejszy tweet zachęcał do podpisania list poparcia KWW Mniejszość Niemiecka. Do wpisu dodano link do artykułu na stronie Mniejszości Niemieckiej, w którym można było znaleźć więcej informacji na ten temat. Tweet był ponownie dostępny w dwóch wersjach językowych i załączono do niego dwie grafiki, informujące o listach poparcia Mniejszości Niemieckiej i zachęcające do ich podpisania w języku polskim oraz niemieckim. Na infografikach można było zobaczyć datę oraz adres, pod który można było dostarczać listy poparcia.

Ostatni najpopularniejszy wpis również dotyczył list poparcia KWW Mniejszość Niemiecka. Informowano o ich zarejestrowaniu, a także podziękowano za podpisy. Podobnie jak w poprzednich wpisach, napisano go w języku polskim oraz niemieckim, a także dołączono link do artykułu na stronie Mniejszości Niemieckiej. Pod publikacją można było również znaleźć grafikę w polskim języku, która ukazywała liczbę podpisów zebranych do Sejmu oraz Senatu oraz wyrażała wdzięczność za każdy podpis.

Większość wpisów Mniejszości Niemieckiej na X skupiała się na prezentowaniu samej siebie oraz informowaniu o różnych wydarzeniach związanych z Mniejszością. Partia niekonsekwentnie stosowała dwa języki – polski i niemiecki – w swoich wpisach na platformie. Treść publikacji była dobrze dobrana i skupiała uwagę na działaniach partii. Wnioskując po umieszczonych wpisach, Mniejszość Niemiecka nastawiona była nie na zdobywanie nowych wyborców, ale konsolidowanie swojego elektoratu.

Najpopularniejszy wpis Rafała Bartka na profilu @rafal_bartek w trakcie kampanii wyborczej odnosił się do artykułu na portalu opolska360.pl, według którego Mniejszość Niemiecka miała mieć decydujący wpływ w nowym Sejmie. Zgodnie z sondażem dla wp.pl jeden poseł Mniejszości Niemieckiej, który

zdobyłby mandat, decydowałby o większości rządu (Guzik, 2023a). Rafał Bartek udostępnił artykuł oraz zadał pytanie, czy być może Mniejszość Niemiecka przeważy na rzecz opozycji w nadchodzących wyborach parlamentarnych.

Następny najpopularniejszy tweet przedstawiał klip wyborczy Mniejszości Niemieckiej wykorzystujący pytanie przedstawicielki mniejszości niemieckiej na Opolszczyźnie w trakcie debaty w studio Radio Opole. Młoda kobieta zapytała Janusza Kowalskiego o „kampanię nienawiści” prowadzoną przez jego partię wobec mniejszości oraz uznała, że nie czuje się przez to bezpiecznie. W klipie można było również zauważyć kadry przedstawiające starszą panią, dzieci oraz młodzież, a także nieprzychylnie dla Mniejszości Niemieckiej fragmenty wypowiedzi Janusza Kowalskiego. Rafał Bartek w swoim wpisie stwierdził, że brakuje prawdziwego dialogu w polityce, a młodzi ludzie to widzą, przez co zadają rządzącym pytania, na które nie otrzymują odpowiedzi. Polityk na końcu zdania zamieścił emotikon „smutnej buźki”. W niektórych zdaniach nie używał polskich znaków diakrytycznych oraz nie stosował przecinków.

W trzecim najpopularniejszym wpisie Rafał Bartek ponownie udostępnił artykuł portalu opolska360.pl. Z publikacji można było dowiedzieć się, że rząd Prawa i Sprawiedliwości zabrał miliony złotych przeznaczonych na naukę języka niemieckiego. Według inicjatora pomysłu, Janusza Kowalskiego, pieniądze te miały być przeznaczone na naukę języka polskiego w Niemczech dla dzieci przedstawicieli Polonii (Guzik, 2023b). Rafał Bartek na platformie X poinformował, że rząd zabrał miliony złotych na naukę niemieckiego, jednocześnie cytując część tytułu artykułu.

Jeden z liderów Mniejszości Niemieckiej w swoim czwartym najpopularniejszym wpisie udostępnił artykuł na portalu internetowym Radio Opole, w którym przedstawiono pomysł kandydatów Mniejszości Niemieckiej na podwyższenie płac nauczycieli oraz na utworzenie polsko-niemieckich szkół (Matuszkiewicz-Biel, 2023). Rafał Bartek oprócz udostępnienia artykułu zacytował część jego tytułu w swoim tweecie.

Ostatni najpopularniejszy wpis Rafała Bartka dotyczył artykułu na portalu internetowym radia Tok FM, który przedstawił historię przedstawicielki mniejszości niemieckiej, która spotkała się z przykrą sytuacją związaną z jej narodowością. W trakcie rozmowy z partnerem w języku niemieckim na weselu jeden z gości powiedział do niej: „Für Deutschland! Wy od Tuska?” (Oprzędek, 2023). Rafał Bartek ponownie zacytował fragment tytułu artykułu w swoim wpisie.

Większość najpopularniejszych wpisów Rafała Bartka na platformie X skupiała się na przekazywaniu dalej artykułów związanych z mniejszością niemiecką w Polsce. Polityk cytował ich tytuły i nie dodawał swoich komentarzy. Wszystkie publikacje były w języku polskim, a ich tematyka

mogła sugerować, że strategią kandydata było przyciąganie nowych, młodych wyborców.

Najpopularniejszy wpis Ryszarda Gallii na profilu @Ryszard_Galla na platformie X w trakcie kampanii wyborczej dotyczył incydentu, który wydarzył się pod siedzibą Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców w Opolu z udziałem Janusza Kowalskiego i przedstawicielki mniejszości niemieckiej. Konferencję posła Prawa i Sprawiedliwości przerwała kobieta, która zaczęła kłócić się z politykiem (Florencka, 2023). Ryszard Galla umieścił nagranie, na którym można było zobaczyć oraz usłyszeć sprzeczkę słowną. Polityk mniejszości niemieckiej napisał, że jej członek natrafił na konferencję Janusza Kowalskiego przed ich siedzibą.

Drugi najpopularniejszy tweet przedstawiał plakat wyborczy Ryszarda Gallii. Polityk przywitał się w języku polskim i niemieckim oraz napisał, że Mniejszość Niemiecka nie ma zagwarantowanego miejsca w Sejmie. Dodał również, że tylko jego komitet zapewnia Niemcom i Ślązacom z województwa opolskiego godną reprezentację. Pod koniec wpisu lider Mniejszości Niemieckiej zachęcił do głosowania na jego komitet.

Następny najpopularniejszy wpis ukazywał inny plakat wyborczy Ryszarda Gallii. Polityk poinformował w nim, z której pozycji oraz z jakiego okręgu startuje w wyborach do Sejmu RP. Pod wpisem można było zauważyć liczne hasztagi, w tym #MniejszośćNiemiecka oraz #OpolskieRegionDialogu.

W czwartym najpopularniejszym wpisie Ryszard Galla zamieścił zdjęcie, na którym był on oraz pozostali kandydaci Mniejszości Niemieckiej trzymający transparenty z hasłem: „Opolskie – Region Dialogu”. Polityk napisał, że jego komitet nie chce regionu ze słabą gospodarką, centralistycznie sterowanego samorządu, a także dyskryminacji i izolacji w Europie. Następnie zachęcił do głosowania na jego komitet, wskazując, że dzięki temu województwo opolskie pozostanie wielokulturowym Regionem Dialogu, jakim było od lat.

Lider Mniejszości Niemieckiej w ostatnim najpopularniejszym wpisie załączył grafikę przedstawiającą zdjęcia z kampanii wyborczej ułożone w kształcie serca. Ryszard Galla poinformował, że niedługo zaczyna się cisza wyborcza, podziękował wszystkim zaangażowanym w kampanię oraz ponownie zachęcił do głosowania na Mniejszość Niemiecką.

Najpopularniejsze wpisy Ryszarda Gallii zorientowane były głównie na promowanie jego osoby. Kandydat Mniejszości Niemieckiej często zachęcał ludzi do głosowania na niego oraz jego komitet, wskazując na korzyści dla województwa opolskiego. Ryszard Galla próbował skonsolidować swój elektorat w przekonaniu, że jest najlepszym kandydatem w regionie dla każdego Ślązaka oraz przedstawiciela mniejszości niemieckiej.

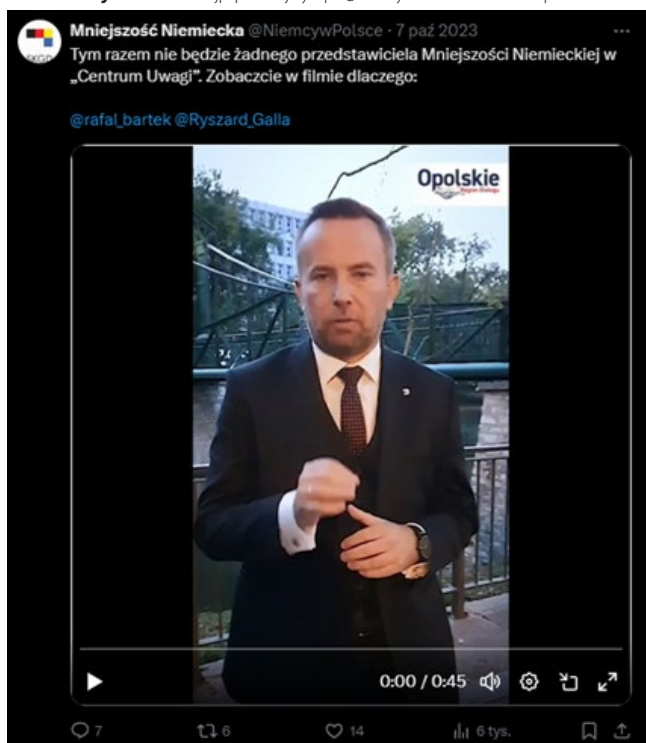
Patrząc na najpopularniejsze wpisy z oficjalnego konta Mniejszości Niemieckiej oraz jej kandydatów, można uznać, że największym zainteresowaniem cieszyły się tematy związane z kontrowersjami wokół Janusza Kowalskiego. W trakcie kampanii poruszano przede wszystkim tematykę związaną z rozwojem regionu województwa opolskiego. Mniejszość Niemiecka korzystała ze strategii konsolidowania w celu przekonania stałego elektoratu do zagłosowania w wyborach, jednakże Rafał Bartek starał się dotrzeć do nowego, młodego wyborcy.

BADANIE ZAANGAŻOWANIA INTERNAUTÓW

Najpopularniejszy tweet na profilu @NiemcywPolsce na platformie X w trakcie kampanii wyborczej do wyborów parlamentarnych w 2023 roku został opublikowany 7 października 2023 roku. Uzyskał on 6236 wyświetleń, 14 polubień, 6 udostępnień oraz 7 komentarzy. Komentarze pod wpisem były w większości negatywne. Zarzucano partii niezajomość języka niemieckiego, tchórzostwo, a także wyrażano dezaprobatę wobec kandydatury Ryszarda Galli w wyborach. Na rysunku 2 można zobaczyć najpopularniejszy wpis profilu w trakcie kampanii wyborczej. Autor zrezygnował z cytowania innych najpopularniejszych wpisów @NiemcywPolsce z powodu dużej ilości miejsca, jakie zajmują.

18 sierpnia 2023 roku został opublikowany drugi najpopularniejszy wpis, który wyświetlono 2509 razy i polubiło go 18 osób. Tweet został udostępniony 5 razy, a komentarz zamieściło 5 internautów. Pozytywnych komentarzy było tyle samo co komentarzy negatywnych. Sympatycy partii proponowali hasła wyborcze, które dotknęłyby oponenta MN – Janusza Kowalskiego – kandydata Prawa i Sprawiedliwości na posła z Opolszczyzny. Negatywne komentarze dotyczyły natomiast zarówno Ryszarda Galli, jak i samej Mniejszości Niemieckiej. Jeden komentujący napisał w języku niemieckim, że kandydat na posła nie potrafi mówić w tym języku i nie otrzyma od niego głosu, z kolei drugi zasugerował partii działalność agenturalną na rzecz Niemiec w polskim Sejmie. Pod wpisem znalazł się również komentarz neutralny z pytaniem o kandydatów do Senatu.

Rysunek 2. Najpopularniejszy wpis @NiemcywPolsce w trakcie kampanii

Źródło: <https://twitter.com/NiemcywPolsce/status/1710570517911003339>

Trzecia najpopularniejsza publikacja Mniejszości Niemieckiej pojawiła się 2 października 2023 roku i zdobyła 869 wyświetleń, 6 polubień oraz 4 udostępnienia. Pod wpisem nie pojawił się żaden komentarz.

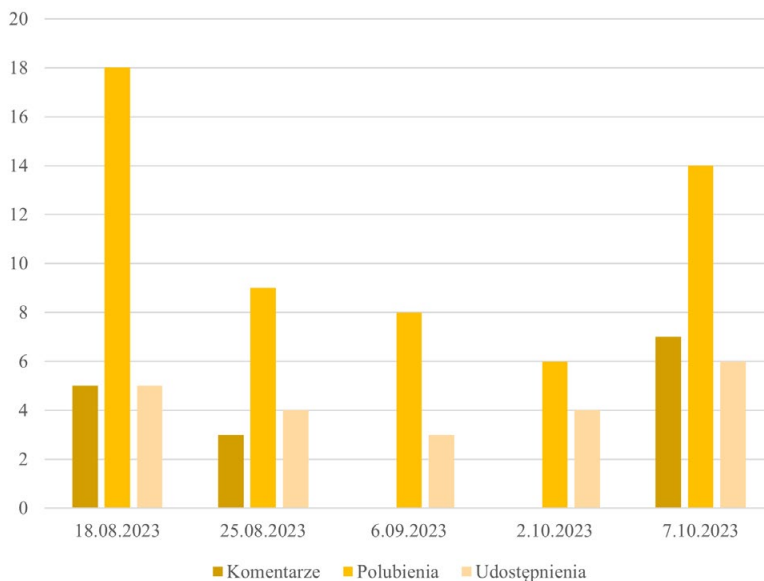
Następny popularny wpis został opublikowany 25 sierpnia 2023 roku i wyświetlono go 767 razy. Zdobył on 9 polubień, 4 udostępnienia oraz 3 komentarze, z których większość miała negatywny wydźwięk. Jeden z nich zniechęcał do podpisania list poparcia Mniejszości Niemieckiej, a drugi stwierdził, że Niemiec nie powinien zasiadać w polskim Sejmie. Pod wpisem pojawił się również komentarz internauty, który zadeklarował, że podpisze listy poparcia, pomoże zbierać podpisy, ale nie odda głosu na partię ze względu na obecność Ryszarda Galli na listach.

Ostatni najpopularniejszy tweet został zamieszczony 6 września 2023 roku. Uzyskał on wówczas 8 polubień, 3 udostępnienia oraz 713 wyświetleń. Nikt nie zamieścił pod nim komentarza.

Patrząc na odzew internautów pod wpisami oficjalnego konta Mniejszości Niemieckiej, można uznać, że sympatycy partii niechętnie uczestniczyli w dyskusji, przez co sekcję komentarzy zdominowały negatywne odpowiedzi. Aktywność internautów pod tweetami była niewielka. Na podstawie

niepochlebnych komentarzy pod wpisami @NiemcywPolsce można zauważyć, że internautom nie podobała się obecność Ryszarda Galli na listach Mniejszości Niemieckiej, a także zarzucano Komitetowi antypolskość. Na rysunku 3 można zobaczyć tendencję zaangażowania internautów pod tweetami @NiemcywPolsce w okresie od 18 sierpnia do 7 października 2023 roku.

Rysunek 3. Zaangażowanie internautów pod najpopularniejszymi wpisami @NiemcywPolsce

Źródło: opracowanie własne

Największą aktywność internautów na oficjalnym profilu Rafała Bartka – @rafal_bartek – w trakcie kampanii wyborczej można było zauważyć pod wpisem z 25 września 2023 roku. Tweet uzyskał 2427 wyświetleń, 19 polubień, 7 udostępnień oraz 6 komentarzy. Większość komentarzy miała pozytywny wydźwięk dla kandydata Mniejszości Niemieckiej. Pojawiło się także kilka neutralnych komentarzy. Pod wpisem można było również zauważyć negatywny komentarz Janusza Kowalskiego, kontrkandydata Rafała Bartka, który zamieścił grafikę przedstawiającą Ryszarda Gallę oraz logo Mniejszości Niemieckiej z napisem „Likwidacja przywileju wyborczego dla Mniejszości Niemieckiej”. Na rysunku 4 można zobaczyć najpopularniejszy wpis Rafała Bartka w trakcie kampanii wyborczej.

Rysunek 4. Najpopularniejszy wpis @rafal_bartek w trakcie kampanii

Źródło: https://twitter.com/rafal_bartek/status/1706373132737548414

Następny najpopularniejszy wpis został opublikowany 7 października 2023 roku. Osiągnął on 6 polubień, 2 udostępnienia, 1 komentarz oraz 457 wyświetleń. Jedyny komentarz pod tweetem popierał kandydaturę Rafała Bartka, wskazując na niekompetencję Ryszarda Galli.

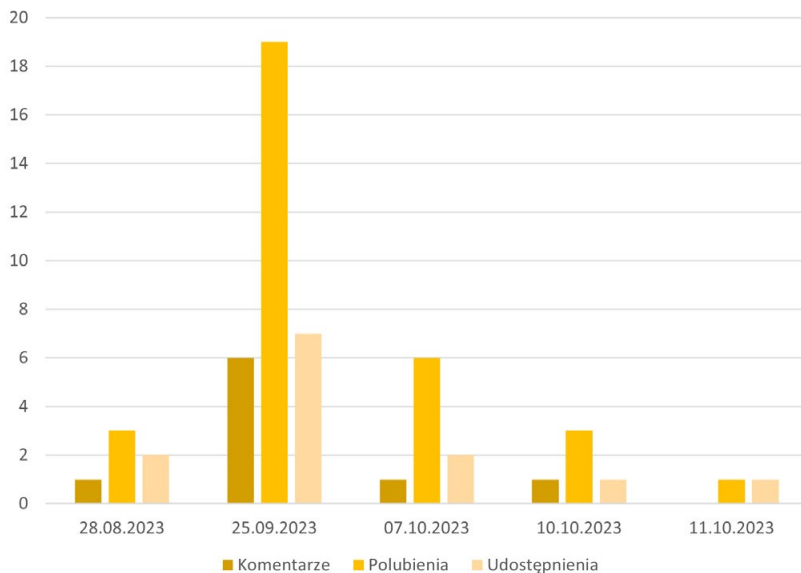
28 sierpnia 2023 roku Rafał Bartek zamieścił trzeci najpopularniejszy wpis. Zdobył on 295 wyświetleń, 3 polubienia, 2 udostępnienia oraz 1 komentarz, który miał negatywny wydźwięk w odniesieniu do treści wpisu.

Następny wpis został opublikowany 10 października 2023 roku i uzyskał 3 polubienia, 1 udostępnienie, 1 komentarz oraz 207 wyświetleń. Pod wpisem kolejny raz internauta poparł kandydaturę Rafała Bartka do Sejmu RP, jednocześnie krytykując Ryszarda Gallę.

Ostatni najpopularniejszy wpis na profilu Rafała Bartka na platformie X został dodany 11 października 2023 roku. Wyświetliło go 171 osób, przy czym jedna go polubiła i jedna udostępniła dalej. Pod wpisem nie znalazł się żaden komentarz.

Wpisy Rafała Bartka miały w większości pozytywny odzew wśród internautów, jednak statystyki wpisów były niższe od oficjalnego konta Mniejszości Niemieckiej, co wpływało na zasięg treści. Wnioskując po komentarzach, internautom nie podobała się kandydatura Ryszarda Galli na listach Mniejszości Niemieckiej i wskazywali oni na lepszego kandydata, jakim był według nich Rafał Bartek. Rysunek 5 przedstawia tendencję zaangażowania internautów pod wpisami @rafal_bartek w okresie od 28 sierpnia do 11 października 2023 roku.

Rysunek 5. Zaangażowanie internautów pod najpopularniejszymi wpisami @rafal_bartek

Źródło: opracowanie własne

Ryszard Galla opublikował najpopularniejszy wpis na swoim profilu @Ryszard_Galla 25 września 2023 roku. Tweet zobaczyło ponad 921 tysięcy osób i zdobył on około 4 tysiące polubień. Wpis udostępniło około tysiąc osób i podobna liczba internautów go skomentowała. Pod wpisem znaczna większość komentujących obrażała Janusza Kowalskiego oraz popierała kobietę z mniejszości niemieckiej, która weszła z nim w polemikę. Można było zauważyć również wiele komentarzy negatywnych popierających retorykę posła Kowalskiego. Na rysunku 6 można zobaczyć najpopularniejszy wpis Ryszarda Galli w trakcie kampanii wyborczej.

Drugi najpopularniejszy wpis został opublikowany 20 sierpnia 2023 roku. Zdobył on ponad 20 tysięcy wyświetleń, 152 polubienia, 92 komentarze oraz 20 udostępnień. W sekcji komentarzy przeważały te negatywne, w których obrażano i krytykowano Ryszarda Gallę. Można również było znaleźć kilka pozytywnych komentarzy popierających kandydaturę polityka.

18 sierpnia 2023 lider Mniejszości Niemieckiej dodał kolejny najpopularniejszy wpis, który osiągnął 9848 wyświetleń, 37 polubień, 34 komentarze oraz 6 udostępnień. Po raz kolejny pod wpisem dominowały komentarze negatywne, w których ubliżano politykowi. Niewielka liczba internautów zamieściła pozytywny komentarz.

Następny najpopularniejszy tweet Ryszard Galla opublikował 31 sierpnia 2023 roku. Wpis zdobył 7754 wyświetlenia, 31 polubień, 9 komentarzy oraz

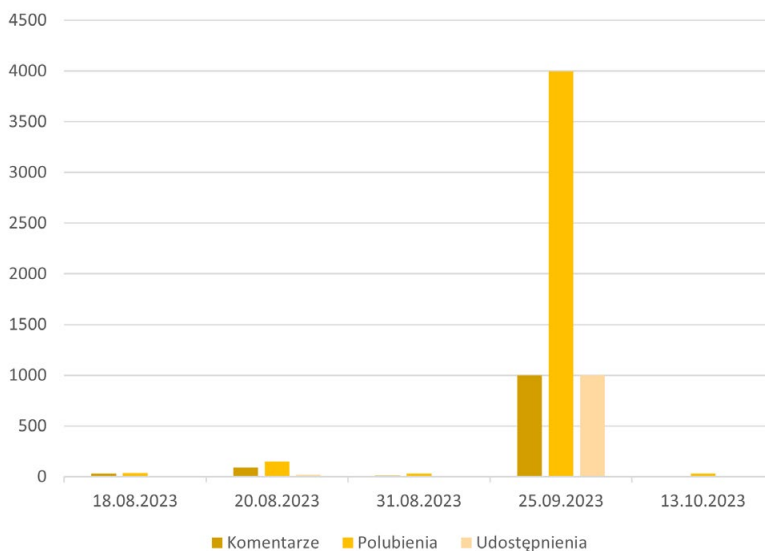
3 udostępnienia. Odzew internautów był negatywny, pod tweetem nie było żadnego pozytywnego komentarza. Kolejny raz obrażano polityka oraz krytykowano jego postawę.

Źródło: https://twitter.com/Ryszard_Galla/status/1706236659459559657

Ostatni najpopularniejszy wpis został opublikowany 13 października 2023 roku. Tweet wyświetliło 6419 osób, 34 go polubiło, a udostępniono go 5 razy. Wpis skomentował tylko Janusz Kowalski, który życzył Mniejszości Niemieckiej i posłowi Galli przegranej w wyborach.

Pod wpisami Ryszarda Galli dominowały negatywne komentarze, w których życzono politykowi przegranej w wyborach, często w niecenzuralnych słowach, a także wytykano mu stawianie interesów niemieckich nad polskimi. Mimo złego odbioru, tweety Ryszarda Galli miały znacznie większą liczbę wyświetleń, polubień, komentarzy oraz udostępnień niż wpisy Rafała Bartka oraz oficjalnego konta Mniejszości Niemieckiej. Rysunek 7 przedstawia tendencję zaangażowania internautów pod wpisami @Ryszard_Galla w okresie od 18 sierpnia do 13 października 2023 roku.

Rysunek 7. Zaangażowanie internautów pod najpopularniejszymi wpisami @Ryszard_Galla

Źródło: opracowanie własne

PODSUMOWANIE

Zgodnie z przedstawionymi wcześniej wynikami badań można jednoznacznie stwierdzić, że Mniejszość Niemiecka nie wykorzystała potencjału platformy X w trakcie swojej kampanii wyborczej. Zarówno na koncie @NiemcywPolsce, jak i @rafal_bartek liczba wpisów była niewielka, przez co treści nie wygenerowały dużego zainteresowania wśród internautów. Oprócz tego wpisy były zamieszczane nieregularnie, co mogło źle wpłynąć na algorytm platformy. Wyjątkiem był Ryszard Galla, który był bardzo aktywny na platformie X i publikował oraz retweetował dużą liczbę wpisów. Patrząc jednak na sekcję komentarzy pod jego tweetami, można uznać, że nie przysporzyło mu to większej liczby sympatyków, ponieważ większość komentarzy była negatywnie nastawiona do jego osoby. Ten niekorzystny „trend” można było również zobaczyć pod wpisami @NiemcywPolsce oraz @rafal_bartek, gdzie Ryszard Galla często był krytykowany oraz obrażany w niecenzuralnych słowach.

Wśród nielicznych osób komentujących wpisy @NiemcywPolsce również dominowały komentarze, które były negatywnie nastawione do komitetu

oraz polityków Mniejszości Niemieckiej. Nie można tego jednak powiedzieć o reakcji internautów na wpisy Rafała Bartka, którzy życzyli mu zwycięstwa w wyborach, jednocześnie krytykując Ryszarda Gallę.

Najczęściej wyświetlanym tweetem w kampanii Mniejszości Niemieckiej był wpis Ryszarda Galli z nagraniem Janusza Kowalskiego, który kłócił się z przedstawicielką mniejszości niemieckiej pod siedzibą Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców w Opolu. Komitet wykorzystywał dwa języki w swoich wpisach – polski oraz niemiecki. Tweety @NiemcywPolsce często były w dwóch językach, z kolei wpisy Rafała Bartka oraz Ryszarda Galli głównie były w języku polskim.

Ugrupowanie było celem kampanii negatywnej prowadzonej przez polską Prawa i Sprawiedliwości, Janusza Kowalskiego, którą wspierała lokalna telewizja publiczna. Zauważalne było to również pod wpisami kandydatów Mniejszości Niemieckiej, gdzie poseł Kowalski zamieszczał negatywne komentarze, próbując kształtować opinię internautów. Kampania negatywna mogła mieć wpływ na sekcję komentarzy, w której dominowały negatywne opinie na temat Mniejszości Niemieckiej.

Materiały, które były publikowane na profilu Mniejszości Niemieckiej, były dobrze dobrane tematycznie i stanowiły część podjętej strategii kampanijnej. Warto jednak dodać, że Rafał Bartek skupiony był na pozyskiwaniu nowych wyborców i zachęcaniu ich do siebie, a Ryszard Galla starał się skonsolidować swój elektorat, aby zagłosował na niego w dniu wyborów. Podobną strategię można było zauważyć na oficjalnym koncie Mniejszości Niemieckiej – @NiemcywPolsce.

Biorąc pod uwagę wszystkie wyżej wymienione czynniki, można uznać, że w trakcie kampanii wyborczej do wyborów parlamentarnych w 2023 roku Mniejszość Niemiecka miała negatywny wizerunek medialny na platformie X, co mogło przyczynić się do niskiego wyniku w wyborach. Głównym powodem była jednak wysoka ogólnopolska frekwencja oraz mobilizacja elektoratu innych ugrupowań, która przełożyła się na wynik Komitetu.

BIBLIOGRAFIA

- Annusewicz, O. (2017). Twitter jako przestrzeń autoprezentacji politycznej. Zarządzanie wizerunkiem polityka w mediach społecznościowych. *Studia Politologiczne*, 45, 91–112.
- Bartek, R. (2023). Oficjalny profil. Pobrane z: https://twitter.com/rafal_bartek (13.04.2024).
- Berlińska, D. (1999). *Mniejszość niemiecka na Śląsku Opolskim w poszukiwaniu tożsamości*, Opole: Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu.
- Florencecka, K. (2023). *Kobieta przerwała konferencję Janusza Kowalskiego. „Niech się pan historii nauczysz”*. Pobrane z: <https://natemat.pl/512833,kowalski-kontra-kobieta-z-mniejszosci-niemieckiej> (14.04.2024).
- Gackowski, T. (2014). Twitter w rękach polityków. Rzecz o metodologii i potencjale badań mediów społecznościowych. W: T. Gackowski (red.), *Metodologie badań medioznawczych* (s. 163–208). Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.
- Galla, R. (2023). Oficjalny profil. Pobrane z: https://twitter.com/Ryszard_Galla (14.04.2024).
- Główny Urząd Statystyczny. NSP 2021 – wyniki ostateczne. Tablice z ostatecznymi danymi w zakresie przynależności narodowo-etnicznej, języka używanego w domu oraz przynależności do wyznania religijnego. Pobrane z: https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6536/10/1/1/wyniki_ostateczne_nsp2021_nar_jezyk_wyznanie_29_09_202.xlsx (28.11.2023).
- Guzik, P. (2023a). *Mniejszość Niemiecka języczkiem u wagi w nowym Sejmie? Zaskakujący sondaż wyborczy*. Pobrane z: <https://opolska360.pl/mniejszosc-niemiecka-jezyczkiem-u-wagi-w-nowym-sejmie-zaskakujacy-sondaz-wyborczy> (13.04.2024).
- Guzik, P. (2023b). *Rząd zabrał miliony na naukę niemieckiego. Co się z nimi stało?* Pobrane z: <https://opolska360.pl/rzad-zabral-miliony-na-nauke-niemieckiego-co-sie-z-nimi-stalo> (13.04.2024).
- Jarosz, A. (2015). Aktywność mniejszości niemieckiej w polskich wyborach samorządowych. *Przegląd Narodowościowy – Review of Nationalities*, 4, 69–89.
- Lakomy, M. (2014). Tweety na szczycie. Polityka responsywna. *Studia Medioznawcze*, 2(57), 153–164.

- Machnik, B. (2014). Twitter jako „broń taktycznego rażenia”. Rola serwisu w przekazywaniu informacji na przykładzie „afery podsłuchowej”. *Kwartalnik Naukowy OAP UW „e-Politikon”, 12*, 150–176.
- Matuszkiewicz-Biel, M. (2023). *Kandydaci MNchcą podniesienia pensji nauczycielskich i utworzenia szkół polsko-niemieckich*. Pobrane z: <https://radio.opole.pl/100,754298,kandydaci-mn-chca-podniesienie-pensji-nauczyciel> (10.12.2023).
- Mazurkiewicz, M. (2017). Partycypacja mniejszości niemieckiej w polskim życiu publicznym po 1989 r. – przypadek Śląska Opolskiego. *Rocznik Ziemi Zachodnich, 1*, 143–164.
- Mazurkiewicz, M. (2019). Uczestnictwo mniejszości narodowych i etnicznych w polskim życiu publicznym po 1989 roku. *Wrocławskie Studia Politologiczne, 27*, 73–85.
- Miecznikowski, G. (2021). *Politycy w social media: niedbałość o język i niezrozumienie kanałów komunikacji*. Pobrane z: <https://grzegorzmieczniowski.pl/politycy-w-social-media-niedbalosc-o-jezyk-i-niezrozumienie-kanalow-komunikacji/> (29.11.2023).
- Mniejszość Niemiecka (2023). Oficjalny profil. Pobrane z: <https://twitter.com/NiemcywPolsce> (29.11.2023).
- Mniejszość Niemiecka. Program. Pobrane z: <https://www.mniejszoscniemiecka.eu/program/> (6.12.2023).
- Oprzędek, K. (2023). *Na weselu usłyszała: „Für Deutschland! Wy od Tuska?”*. Teraz ściszą głoś, gdy mówią po niemiecku. Pobrane z: <https://www.tokfm.pl/Tokfm/7,103087,30263809,na-weselu-uslyszala-fur-deutschland-wy-od-tuska-ugryzla.html> (13.04.2024).
- Państwowa Komisja Wyborcza. Frekwencja w wyborach do Sejmu w 2023 r. Pobrane z: <https://wybory.gov.pl/sejmsenat2023/pl/frekwencja/pl> (7.12.2023).
- Państwowa Komisja Wyborcza. Wybory do Sejmu: wyniki wyborów. Podział mandatów pomiędzy komitety wyborcze. Pobrane z: https://wybory2001.pkw.gov.pl/sjw1_k.html (28.11.2023).
- Państwowa Komisja Wyborcza. Wybory do Sejmu RP. Wyniki wyborów. Pobrane z: <https://wybory2005.pkw.gov.pl/SJM/PL/WYN/M/index.htm> (28.11.2023).
- Państwowa Komisja Wyborcza. Wybory do Sejmu RP. Wyniki wyborów. Pobrane z: <https://wybory2007.pkw.gov.pl/SJM/PL/WYN/M/index.htm> (28.11.2023).

Państwowa Komisja Wyborcza. Wybory do Sejmu RP. Wyniki wyborów.

Pobrane z: <https://wybory2011.pkw.gov.pl/wsw/pl/000000.html>

(28.11.2023).

Państwowa Komisja Wyborcza. Wyniki wyborów do Sejmu RP. Pobrane

z: https://parlament2015.pkw.gov.pl/349_Wyniki_Sejm.html

(28.11.2023).

Państwowa Komisja Wyborcza. Wyniki wyborów 2019 do Sejmu

RP. Pobrane z: <https://sejmsenat2019.pkw.gov.pl/sejmsenat2019/pl/wyniki/sejm/pl>

(28.11.2023).

Państwowa Komisja Wyborcza. Wyniki głosowania w wyborach do Sejmu

w 2023 r. Pobrane z: <https://wybory.gov.pl/sejmsenat2023/pl/sejm/wynik/pl>

(28.11.2023).

Piruta, J. (2020). Zarys dziejów mniejszości niemieckiej w Polsce.

Przegląd działalności politycznej, społecznej i kulturalnej.

Miscellanea Historico-Iuridica, 19(2), 47–67.

Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim. O nas.

Pobrane z: <https://skgd.pl/o-nas/o-organizacji/> (6.12.2023).

